

Whano tata ano a Rapata ka mate i te haerenga ki Koonopoa. Kua takoto mai te pu a te hoa-riri ki a Rapata katahi tonu hoiho ka hoki whakamuri, tu tonu atu te mahunga o te hoiho ka honea a Rapata. I tetahi ra ano, i whaka heke tonu te patu a te haubau ki a Rapata ka werohia tana haubau ki te matia e tetahi o nga hoiha a Rapata. I te haerenga o Rewheteiti Rapata me ona hoa ki te tutei ka aukatirira ratou e te haubau, ko te ratou omanga me te whai ano te hoa-riri. Te tupu motanga ki tetahi awa ka whiti nga hoiho ona hoa ko te Rapata ka taka ki te munga. I a ia e koiri ana ka motu tona ringa i te hauri, ko te hoa-riri hoki kei tetahi taha o te awa e pupuhi ana mai, otira honea ana a katua-rehe.

Te taone i kaha rawa te karapotinga ko Rakanao. Te ope whakaora tuatahi na Tianara Awheraka, he tangata tino whakapono. I te urunga o tona ope iti ki roto o te pa karapotia tonutia atu e te haubau. Hei korei ka mate a Awheraka. I a ia ka tata te mate ka karanga, "Matakitaki ki to te Karaitiana matenga." I tino whakaora a Rakanao na Tianara Korini Kemara, te tino tianara whaka-haere i te whawhai.

I tenei wa ka kitea ano te toa o Rapata i a ia ano e taitauariki ana. I te taanga atu o te ope whakaora a Tianara Kemara ki Rakanao ka tonoa a Rewheteiti Rapata ki te whakatare i te kara a te Ingarahi ki te tibi o tetahi whare, hei whakautu ki roto o te pa kei te kuwaha tonu te kai-whakaora. Heke iho ana a Rapata taka ana tona kara te pupuhi e te haubau, ka hoki ano ia; e toru himanga e toru ano hoki ona whakatunga ka mutu te hinga i te hoa-riri. I muri tata mai ka riro i a ia te Ripaka Wikitoria, te tohu toa, te mea nui atu i te ao nei e matea ana e te hoiha. E wero tonu ana tetahi haubau i te hoiha maori ki te peneti ka kitea atu e Rapata, katahi ka whakatuomanga e ia tona hoiho, ka poutoa e ia te mahunga o te hoa-riri. I tona tirohanga, ko te kara a te Ingarahi e kawhakina ana e etahi hauhu tokorua. Kite atu ana a Rapata ka whaia e ia, ahukoa kei roto i te hoa-riri. Tona taanga atu ka hopukia e ia te kara, ka tapahia ki te hoari te hauhu e pupuhi ana, ka puhia ia e tetahi, otira haere atu ana a Rapata me tana kara. I muri iho ka meinga a Rewheteiti Rapata hei meiha, a i muri iho i te ono tau e noho ana i Inia ka hoki ia ki Ingarangi, ka kite i tana whaiaipo a kihai i roa i muri iho ka marenatia raua.

I te tau 1868 ka hereheretia e Tiotoa, e te kingi o Apihinia, he whenua kei roto o Awhe-rika, etahi pakeha; ka tonoa ko Tianara Nepia

ki te whakaora i aua herehere. I tino kaha te haerenga o tana ope i te kino o te whenua, otira i taera te pa o Tiotoa a Makatara he pa i runga i te maunga, i ora nga herehere i kohuru a Kingi Tiotoa i a ia ano. I tino whiaha a Meiha Rapata ki te haere, engari i whakaritea ia kia nobo ki te taha o te Moana Whero ki te tiaki i te puni.

No Hanuere 1, 1877 ka whakakorea te mana o te Kamupene i Inia, ka tukua mai te whenua katoa ki raro i te mana o Kuini Wikitoria, taera noatia mai tenei ra.

I te tau 1878 ka pa ano he raruraru mai ki Awhekanatana, te whenua kei te pito ki te hauarao o Inia. Te take o te whawhai he riri i na etahi piriniha tokorua mo te toronga; 13,000 te ope a Meiha-Tianara Rapata i haere ai ki te peehi i tana raruraru. I tonoa ia kia haere ma Kaipa Paahi, he huarahi i waenganui i nga taupakihi e roa. I reira ka whawhai, a whati ana te hoa-riri. I korei ka tu te ringa o Rapata i te mata. I muri tata iho ka mutu te rongu, ka tonoa hoki a Ta Rui Kawhakanari (Cavagnari) ki Kapuru ki te whakariterite i te raruraru. I puta te kupu mibi a te Paremete o Ingarangi ki a Rapata, i homai hoki te tohu K.C.B. ki a ia. I te taenga o Kawhakanari ki Kapuru ka kohuruatia me tona ope katoa 14,500, he wabine etahi he tamariki etahi, kotahi ano te morehu ko takuta Paraitini (Brydon) i ora ai he ngenge-nga no tona hoiho, na reira ka mahue ki muri i te ope e patua haeretia ana i roto i nga awa-awa, i a ratou e hoki ana ki Inia.

I te taenga mai o te rongu ka tonoa a Rapata me tona tauu 18,000 ki te ngaki i te mate. I te ia ki Kapuru, i mate hoki te hoa-riri, kore rawa tetahi apaha kotahi ana i mate. I a ia i Kapuru ka karapotia ia; i tetahi whawhaitanga e 934 o te Ingarahi i mate. Kei korei a Rapata ka tae atu te rongu ko Kanataha kei te karapotia, he taone e 320 maero te mataratanga atu i Kapuru, ka puta hoki te whakaaro i a Rapata kia arabina tona ope ki te whakaora i taua taone. Hui katoa te ope a Rapata 10,000, teka ma waru nga pu-repo i runga i nga muera. Kahore kau he huarahi i waenganui i Kapuru i Kanataha, heoi ano he ngahere, he koraha. I tupou mai a Rapata i Kapuru puea rawa atu i Kanataha, kahore i mohiotia kei hea ranei ia, kei te ora ranei ka mate ranei. He maha ona hoia i mate i te huarahi, ko ia i pangia e te piwa, he mea ano haere tonu. Tetahi o nga apaha i kitea e toa i te whakaoranga i Kanataha ko Meiha Waiti, ara ko Tianara Waiti maianei, ko te tangata nana nei i pupuri a Reirimete. No te 8 o Akuhata ka tupou mai a Rapata i Kapuru,